

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA

**Postup orgánov činných v trestnom konaní pri objasňovaní
trestného činu „Úžery“**

(Bakalárska práca)

Študijný program: sociálna práca (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)

Školiace pracovisko: URS – Ústav romologických štúdií

Konzultant: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD.

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Miriam Havranová
Študijný program: sociálna práca (Jednoodborové štúdium,
bakalársky I.st., externá forma)
Študijný odbor: 3.1.14 sociálna práca
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk práce: slovenský

Názov: Postup orgánov činných v trestnom konaní pri vyšetrowaní trestného činu
Úžery.

Anotácia: Práca sa zaoberá závažným trestným činom Úžery a jej dopad na osoby sociálne
slabé. Uvádza možnosti objasňovania uvedeného trestného činu a možnosti
riešenia obmedzenia trestnej činnosti.

Meno a priezvisko školiteľa: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD.
Oponent: JUDr. Eva Vondráková, PhD.
Ústav: KSPSV - Katedra sociálnej práce a sociálnych vied
Vedúci katedry: doc. PhDr. Milan Tomka, PhD.
Dátum zadania: 30.9.2009
Dátum schválenia: 27.7.2010

.....
podpis

Ďakujem môjmu školiteľovi práce
JUDr. Ľudovítovi Galbavému, PhD.
za usmernenie počas konzultácií, trpezlivosť a celkovú podporu pri vypracovaní
bakalárskej práce.

ABSTRAKT

HAVRANOVÁ, Miriam: *Postup orgánov činných v trestnom konaní pri objasňovaní trestného činu „Úžery“*. [Bakalárska práca].

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta sociálnych vecí a zdravotníctva;

Školiteľ: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.)

Nitra: FSVaZ, 2011. s. 40

Bakalárska práca ponúka pre čitateľa analýzu postupu orgánov činných v trestnom konaní pri objasňovaní trestného činu „Úžery“. Zamerali sme sa na analýzu literárnych prameňov ako odborných tak aj historických, analýzu informácií získaných z ďalších prameňov súvisiacich s danou problematikou. Teoretické údaje sme získali štúdiom literárnych prameňov, ktoré sú uvedené v zozname bibliografických odkazov. Ostatné údaje sme získali vo forme rozhovorov a interviu. Výsledky boli podrobené analýze a konfrontované s naším osobným názorom. Z našej práce vyplývajú informácie, ktoré by mohli napomôcť pri riešení danej problematiky.

Kľúčové slová: trestný čin, Úžera, protiprávne konanie, boj proti úžere, odhaľovanie trestný čin úžery, sociálne slabé vrstvy.

ABSTRACT

HAVRANOVÁ, Miriam: Procedures used by the Bodies active in penal proceedings of law enforcement proceedings in clarifying an usury. [Bachelor work].

Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Healthcare;

Scholar: JUDr. Ľudovít Galbavý, PhD.. Academic qualification level: Bachelor (Bc.)

Nitra: FSVaZ, 2011. p. 40

Bachelor's thesis offers the reader to analyze procedures used by the Bodies active in penal proceedings during investigation into on usury. The thesis are focused on analysis of professional and historical literature, analysis of information obtained from another sources related with our issue. The literature sources of the data are quoted in the list of used literature. The sources of all the other information are the interviews. Results were analyzed and confronted with our point of view. As a result of Bachelor's thesis, we reached the information which can help in solution of our issue.

Keywords: the criminal offence, unlawful act, eliminating of usury detecting and investigation into criminal act of usury, socially deprived community

OBSAH

ÚVOD	8
1 CIEĽ PRÁCE A ÚLOHY PRÁCE	10
1.1 Cieľ práce	10
1.2 Úlohy práce	10
2 TEORETICKÝ ROZBOR ÚŽERY	11
2.1 Prehľad o riešenej problematike z ďalších literárnych zdrojov	11
2.2 Prehľad o riešenej problematike v dostupnej odbornej literatúre	13
2.2.1 Charakteristika – definícia úžery podľa Trestného zákona 140/1961 Zbierka	13
2.2.2 Charakteristika – definícia úžery podľa Trestného zákona 300/2005 Zbierka zákona.....	14
2.2.3 Subjekt, Subjektívna stránka, Objekt, Objektívna stránka.....	15
3 ANALÝZA TRESTNEJ ČINNOSTI ÚŽERY.....	17
3.1 Analýza úžery v komunitách.....	17
3.1.1 Charakteristika vzniku a pretrvávania úžery	18
3.2 Priebeh úžery.....	19
3.2.1 Fungovanie systému úžerníctva	21
3.2.2 Dopad úžery na deti v predškolskom a školskom veku	21
3.3 Postup orgánov činných v trestnom konaní pri odhaľovaní a dokumentovaní trestného činu Úžery	22
3.4 Získavanie informácií.....	23
3.5 Dokazovanie trestného činu Úžery.....	24
3.6 Komparácia vyšetrovania trestného činu Úžery v Maďarsku v Čechách a na Slovensku.....	24
4 NÁVRHY A ODPORÚČANIA NA RIEŠENIE TRESTNÉHO ČINU ÚŽERY ..	29
4.1 Problémy pri riešení úžery z pohľadu Odboru kriminálnej polície.....	29
4.2 Návrhy Odboru kriminálnej polície na zlepšenie situácie pri eliminácii Úžery ...	30
4.3 Analýza Prokuratúry Slovenskej republiky, problému úžery z dvoch hľadísk...	31
4.4 Návrhy a riešenie trestného činu Úžery zo strany štátnych orgánov	32
4.5 Stanovisko k možnosti riešenia danej problematiky	33
5 DISKUSIA	35
ZÁVER	37
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	

ZOZNAM SKRATIEK A SYMBOLOV

SKRATKY:

tzv. – takzvane

resp. – respektíve

Zb. – Zbierka

Z.z. – Zbierka zákonov

cca – cirka (zhruba)

TZ – Trestný zákon

SPTČ – Skutková podstata trestného činu

TČ – trestný čin

Čl. – článok

a pod. – a podobne

ods. - odsek

SYMBOLY:

§ - paragraf

ÚVOD

Práca sa zaoberá závažným trestným činom Úžery a jej dopad na osoby sociálne slabé. Uvádza možnosti objasňovania uvedeného trestného činu a možnosti riešenia obmedzenia trestnej činnosti. Hovorí sa, že úžera je taká stará ako ľudstvo. Skeptici k tomu dodávajú, že vychádza zo samej podstaty človeka: mať sa dobre - na úkor iných... Aj keď nemožno takýto názor zovšeobecňovať, isté je, že úžera sa v najrozličnejších podobách preplietá celými dejinami ľudstva a ako najväčší nešvár ju kritizovali už starí klasici. V súčasnosti sa o úžere u nás hovorí predovšetkým v dvoch súvislostiach.

- Po prvé, v súvislosti s finančnými inštitúciami, ktoré poskytujú tzv. nebankové pôžičky a úvery - pôžičky a úvery z vlastných zdrojov nebankovým spôsobom, a to buď na základe ustanovení Občianskeho zákonníka, alebo Obchodného zákonníka. Čo však nie je v rozpore s platnými zákonmi alebo inými právnymi predpismi.

-Po druhé, v súvislosti s jednotlivcami, ktorí poskytujú pôžičky a v čase vyplácania sociálnych dávok stoja na správnom mieste a hneď "zahorúca" inkasujú. Obvykle sa im hovorí tzv. rómski úžerníci, aj keď v záujme objektívnej pravdy treba uviesť, že nie vo všetkých prípadoch ide o Rómov a nie vo všetkých prípadoch pôsobia len medzi rómskym obyvateľstvom. Isté je len to, že nie sú podnikateľskými subjektmi, celé ich "účtovníctvo" pozostáva z jedného malého zošitka a zo svojich príjmov neodvádzajú dane. Treba však povedať aj to, že legislatíva nemá na týchto úžerníkov prakticky žiaden väčší reálny dosah. Preto sa domnievame, že táto práca môže byť návodom ako zvýšiť efektivitu pri odhaľovaní tejto trestnej činnosti a minimalizovaní škodlivých následkov takéhoto konania. V našej práci sa zameriame na analýzu trestného činu úžery a postupov orgánov činných v trestnom konaní pri odhaľovaní a dokumentovaní tohto trestného činu. V prípade úžery koná páchatel' bez úmyslu uviesť poškodeného do omylu o okolnostiach svojho konania napríklad predstieraním nepravdivých, alebo skreslených skutočností alebo bez využitia omylu poškodeného. Predstava poškodeného o podstate jeho konania pri úžere je celkom správna, ale hodnotenie vzájomného pomeru oboch plnení je nesprávne. Naopak, v prípade podvodu, ktorý je prísnejšie trestný, poškodený koná v dôsledku omylu a to svojho alebo inej osoby, vyvolaného alebo využitého páchatel'om bez ohľadu na to, či poškodený konal pod vplyvom tiesne a tiež bez ohľadu na to, či konal preto, že nemá schopnosť rozpoznať alebo rozumieť dosahu alebo následkom svojho konania.

Tolerancia spoločnosti k úžere je daná naším nedokonalým právnym prostredím a malou vymáhateľnosťou práva. Úžera je nebezpečná najmä v tom, že sa vyznačuje informačná

a spoločenská prevaha veriteľa nad dlžníkom. To vedeli všetky spoločnosti v histórii už vtedy keď úžeru buď celkom zakazovali alebo limitovali. Dlžník je totiž v tiesni a je pravidelne nedostatočne právne vybavený. Je to utópia hľadať nápravu len v osвете, ako to súčasne navrhuje ministerstvo financií. Veď predsa nie je tajomstvom, že nielen veriteľ, ale i dlžník veľmi dobre vie, že splnenie podmienok pôžičky nie je vôbec reálne. veriteľ si pestuje trvale udržateľný dlh, pretože úroky a penále istinu ďaleko prevyšujú. Úžerník dopredu počíta s tým, že svoju obeť doslova zničí, trvalo ju oberá napríklad o sociálne dávky alebo invalidný dôchodok. Navyiac pri vymáhaní splátok sa úžera spája s trestným činom vydierania, obmedzovania osobnej slobody a násilia.

O fenoméne úžery sa hovorí už dlhé roky, ale o boji proti úžere vôbec, je to ťažké. Je zložité úžeru dokázať, pretože tento problém sa vyskytuje u ľudí s nízkym alebo takmer žiadnym vzdelaním, ktorí nedokážu odhadnúť dôsledky svojho konania. Vidina krátkodobého majetku je pre nich väčšia a dôležitejšia ako fakt, že sa stali obeťou trestného činu. Znakom úžery je však tiež nerovnosť obchodného vzťahu. Obvyklá úžernícka situácia sa vyznačuje informačnou a vedomostnou prevahou požičiavajúceho nad dlžníkom. Dlžník býva v tiesni a nedostatočne vedomostne vybavený. Obvyklým znakom tiež je, že obe strany sú si vedomé toho, že splnenie podmienok obchodu nie je vôbec reálne. Pri vymáhaní splnenia podmienok sa potom žiadna strana neobracia na riadny súd, ale úžera sa spojí s trestnými činmi vydierania, obmedzovania osobnej slobody a násilia. Znalému úžerníkovi ale o splatení istiny vôbec nejde. Pestuje si trvale udržateľný dlh, pretože úroky a penále istinu ďaleko prevýšia. A svoju obeť trvalo oberá o sociálne dávky a invalidný dôchodok.

S javom úžery sa pravidelne každý mesiac pri vyplácaní sociálnych dávok stretávam aj vo svojom zamestnaní, nakoľko pracujem na polícii na tiesňovej linke 158. Osoby s vidinou zachrániť si príjem pred úžerníkmi volajú na tiesňovú linku a sú ochotní do podrobností vyrozprávať priebeh úžernického konania. Keď na miesto páchania trestného činu vyšlem policajnú hliadku väčšinou sa nikto z obáv možných následkov nepriznáva že je oznamovateľ. Zo strachu pred vyhrážkami úžerníkov nedokážu podať na nich trestné oznámenie a mlčky naďalej trpia. Preto je potrebné za strany kompetentných začať riešiť problém úžery.

Veríme, že naša bakalárska práca bude pre čitateľa prínosom.

1 CIEĽ PRÁCE A ÚLOHY PRÁCE

1.1 Cieľ práce

Cieľom bakalárskej práce je analyzovať trestnú činnosť úžery a činnosť orgánov činných v trestnom konaní pri riešení tejto problematiky a tiež vyjadriť vlastné stanovisko k predmetu skúmania.

Cieľ bakalárskej práce je možné rozdeliť do parciálnych cieľov ktorými sú – analýza názorov jednotlivých orgánov činných v trestnom konaní, porovnanie právnych noriem v Maďarsku, Čechách a na Slovensku a formulovanie vlastných názorov a postrehov.

1.2 Úlohy práce

Pre dosiahnutie cieľa práce sme si stanovili riešenie týchto úloh :

- Zozbieranie písomných materiálov k danej problematike.
- Štúdium a analýza publikačných materiálov zo sledovanej problematiky.
- Získanie odborných názorov orgánov činných v trestnom konaní (policajt, vyšetrovateľ, prokurátor).
- Vyhodnotenie získaných informácií, odborných názorov a vyvodenie záverov.

2 TEORETICKÝ ROZBOR ÚŽERY

2.1 Prehľad o riešenej problematike z ďalších literárnych zdrojov

Už literárni klasici vo svojich dielach vždy kritizovali úžeru ako strašné zlo. Postavy úžerníkov nájdeme v dielach mnohých významných svetových románopiscov, spomeňme z nich napríklad Aristotela a ďalších gréckych filozofov, ktorí zápasili s otázkou, či by mali byť peniaze požičiavané na úrok. Aristoteles dospel k pozoruhodnému záveru a definoval peniaze ako tovar, ktorý bol spotrebovaný podľa účelu použitia. Na rozdiel od domov a polí, ktoré sa nezničia používaním sú napríklad jedlo a peniaze tovarom, ktoré sa spotrebujú a nerozmnožujú. Dom alebo pole môže produkovať novú hodnotu bez toho aby sa zničili používaním oproti tomu peniaze a jedlo sa spotrebujú a nerozmnožujú. Preto nevytvárajú novú hodnotu. Preto je prirodzené, že by sa nemala čakať pri ich návratnosti akákoľvek navýšená hodnota.

Oproti gréckym filozofom boli Rímsky právnici oveľa dôvtipnejší pri riešení tohto problému. Uznali právo na požičiavanie a na navýšenie vrátenej pôžičky. Mali však prísne zmluvy, na základe ktorých peniaze, olej alebo iný tovar mohli byť požičané a následne očakávať návratnosť rovnakého tovaru aký bol zapožičaný s navýšením avšak tento obchod bol uznaný len v tom prípade ak bol obchod dohodnutý zúčastnenými stranami v predstihu.

Známou postavou úžerníka vystupujúcou vo viacerých románoch francúzskeho génia Honoré de Balzaca je úžerník Gobseck. O Balzacovi ako zakladateľovi svetového kriticko-realistického románu je známe, že mal sedliacky pôvod a vždy túžil dostať sa do vyššej spoločnosti. A práve tento moment sa výrazne premietol do jeho tvorby. Balzac mal celý život neustále finančné ťažkosti. Iba raz bol na tom ako-tak finančne dobre, vtedy nakúpil akcie a skrachoval. Potom bol nútený písať veľmi intenzívne, aby zaplatil všetky svoje dlhy. Geniálne diela písal totiž nie pre potešenie, aké literárna tvorba bezo sporu prináša svojmu autorovi, ale iba pre peniaze. Možno aj preto písal vždy iba v noci a medzitým sa viackrát pokúsil o samovraždu. A úžerník Gobseck? Najcharakteristickejšie dotvárajúceho postavu príbeh chudobného šľachtica Ernesta, ktorý sa chce oženiť s Camillede Grandlieu. Ukazuje sa, že šťastiu mladých nič iné nestojí v ceste, iba Ernestova chudoba. Camillini rodičia sú proti sobášu. Ako to v románoch zavše býva, po čase vyjde najavo, že Ernest nie je až taký chudobný. Časť majetku po jeho zomrelej matke totiž držal úžerník Gobseck. Balzac o ňom píše, že je to neľútostný úžerník, ktorý však dodržiava morálne zásady. Na smrteľnej posteli vracia všetok zverený kapitál - aj s úrokmi.

Slovenský básnik Pavol Országh Hviezdoslav v básni Zväžajú z poľa... radosť, veselie vykresľujúcej atmosféru žatvy na Orave (v cykle Prechádzky letom) charakterizoval všadeprítomnú úžeru slovami:

„Fuj, úžero! čo ľudské požieraš
mozole, cudzí slopeš na to pot,
ty najhnusnejšia z húseníc, bo, fuj!
najbachratejšia... Zadláv, rozmliažd', zdrť
ju, vrchovatý voze! - a preds'! bahra
si nezabrud'; je i tá kolomaž
masť čistejšia, než...“ (P.O.Hviezdoslav s.680)

A práve citát z Hviezdoslavovej básne, výstižne charakterizuje úžeru ako najhnusnejšiu z húseníc, od ktorej aj kolomaž je čistejšia, je mottom i titulkom seriálu článkov venovaných úžere a nebankových pôžičiek a úverov.

Danou problematikou sa zaoberala a zaoberá aj cirkev pričom o nej zmyšľá ako o otázke o ktorej stojí za to premýšľať, tak ako premýšľame o chudobe a utrpení, ktoré vytvára. Je to problém priamo v srdci bohatých ale aj priemerných spokojných ľudí, ktorí kľudne pozerajú na to ako milióny ľudí na svete chodia spať hladní, zatiaľ čo oni žijú v hojnosti. Čo povedala cirkev o úžere alebo požičiavaní peňazí na úrok? V roku 1821 cirkev učila, že požičiavanie s úrokmi je hriech, a že je to smrteľný hriech. Cirkev sa však úžerou zaoberala už oveľa skôr a je to spomenuté v rôznych cirkevných dokumentoch a dokonca aj v Biblii. Mnohé z týchto textov hovoria v podobenstvách a sú rozprávané formou príbehov. Napríklad Ježiš učí v jeho kázni o blahoslavenstve, že by sme mali požičiavať, ale nečakať odmenu alebo navýšenie vrátenej veci – požičanie bez úročenia by mala byť samozrejmosť. Neprajníci a oponenti sa tejto vete vysmievajú slovami, že tento človek by nikdy nedostal prácu v našej modernej ekonomike. V prvom zákone, Ezechiel hovorí, že tí, ktorí sa budú držať preč od zla, ktorí neprijímajú, alebo nehľadajú žiadny záujem na úkor druhých, alebo sa neživia úžerou, ale prijímajú Božie dary... budú iste žiť naveky (Ezechiel 19:17).

V prvotnej Cirkvi, Clement Alexandrie prakticky odsúdil právo úžerníkov na úžernícke peniaze a uviedol, že ľudia by mali s otvorenou rukou a srdcom venovať tým, ktorí to potrebujú. Úžera bola odsúdená Radou Elvira s návrhom aby akýkoľvek človek ak sa zistí,

že sa živí úžerou, nech je degradovaný a exkomunikovaný. Okrem toho akýkoľvek človek napomáhajúci úžerníkovi, nech je exkomunikovaný.

Záverom je možné dodať, že väčšina národov v histórii definovala úžeru ako účtovanie úrokov z pôžičiek bez toho aby veriteľ podstupoval akékoľvek riziko pri úrokovej sadzbe vyššej ako bolo stanovené zákonom. Morálny argument však bo stále proti úročeniu poskytovaných prostriedkov a definoval ich ako neprípustné.

2.2 Prehľad o riešenej problematike v dostupnej odbornej literatúre

Ako zdroj odbornej literatúry sme využili dva Trestné zákony a to Trestný zákon číslo 140/1961 Zb. a Trestný zákon číslo 300/2005 Z.z. Obidva zákony sú v istom zmysle slova nateraz platné. Podľa zákona 140/1961 Zb. sa posudzujú tzv. staré kauzy, ktoré - veľmi zjednodušene povedané - sú ešte na súdoch a ide o trestné činy, ktoré boli spáchané pred nadobudnutím účinnosti nového Trestného zákona, teda pred 1. januárom 2006. Na súdoch je takých prípadov matematicky (čo do počtu trestných vecí) ešte asi zhruba jedna sedmina.

2.2.1 Charakteristika – definícia úžery podľa Trestného zákona 140/1961 Zbierka

„§ 253 Úžera

(1) Kto, zneužívajúc niečiu tieseň, neskúsenosť alebo rozumovú slabosť, alebo niečie rozrušenie, dá sebe alebo inému poskytnúť alebo sľúbiť plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, alebo kto takú pohľadávku uplatní alebo v úmysle uplatniť ju na seba prevedie, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel potresce, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.“

Úžeru definuje naše trestné právo pomerne široko a dost' podrobne. V zmysle tzv. Trestného zákona číslo 140/1961 Zb., ktorý bol v rokoch 1962 až 2005 cca 40-krát novelizovaný a ktorý je v istom zmysle slova podnes platný, skutkovú podstatu trestného činu úžery naplní ten, kto zneužívajúc niečiu tieseň, neskúsenosť alebo rozumovú slabosť alebo niečie rozrušenie dá sebe alebo inému poskytnúť alebo sľúbiť plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, alebo kto takú pohľadávku

uplatní alebo v úmysle uplatniť ju na seba prevedie. Za takýto skutok zákon umožnil uložiť trest odňatia slobody až na dva roky alebo peňažný trest. V prípade, že páchatel' takýmto činom získal pre seba alebo pre niekoho iného značný prospech, súd mu mohol vymerať trest s hornou hranicou päť rokov.

2.2.2 Charakteristika – definícia úžery podľa Trestného zákona 300/2005 Zbierka zákona

„§ 235 Úžera

(1) Kto zneužívajúc niečiu tieseň, neskúsenosť alebo rozumovú slabosť alebo niečie rozrušenie, dá sebe alebo inému poskytnúť alebo sľúbiť plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, alebo kto takú pohľadávku uplatní alebo v úmysle uplatniť ju, na seba prevedie, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním väčšiu škodu,
- b) na chránenej osobe, alebo
- c) z osobitného motívu.

(3) Odňatím slobody na päť rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním značnú škodu, alebo
- b) závažnejším spôsobom konania.

(4) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu, alebo
- b) ako člen nebezpečného zoskupenia.“

Trestný zákon číslo 300/2005 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov, ktorý je účinný od 1. januára 2006 upravuje trestný čin v IV hlave Trestného zákona kde definuje skutkovú podstatu úžery takmer navlas rovnako. Zásadný rozdiel je však v trestnej sadzbe. Základná "výmera" je jeden až päť rokov. Podstatne prísnejšie sa páchatel' potrestá, ak trestným činom spôsobí väčšiu alebo značnú škodu, ak ho spácha na chránenej osobe, z osobitného motívu alebo závažnejším spôsobom konania. Maximálny možný trest je 10 až 15 rokov, a to v prípade, ak páchatel' úžerou spôsobí škodu veľkého rozsahu alebo ak čin spácha ako člen nebezpečného zoskupenia.

2.2.3 *Subjekt, Subjektívna stránka, Objekt, Objektívna stránka*

Ak chceme analyzovať trestný čin, je potrebné sa zamerať na Skutkovú podstatu trestného činu /ďalej len **SPTČ**/. **SPTČ – obsahuje súhrn znakov, ktoré určujú o aký TČ ide (podstatné a typické prvky trestného činu určitých skupín, ktoré sú pre ne povinné)**

Skutková podstata trestného činu obsahuje 2 skupiny znakov :

Obligatórne : objekt, objektívna stránka, subjekt, subjektívna stránka

Fakultatívne : nemusia byť naplnené vo všetkých skutkových podstatách – čas, miesto spáchania TČ, hmotný predmet útoku ...

Objekt – spoločenské vzťahy, záujmy a hodnoty, ktorým TZ poskytuje ochranu

Objektívna stránka- predstavuje konanie alebo nekonanie páchatel'a, ktoré smeruje k ohrozeniu alebo porušeniu objektu TČ

Subjekt – Fyzická osoba, ktorá bola v čase spáchania TČ príčetná a je staršia ako 14r.

Subjektívna stránka – celá páchatel'ova činnosť, ktorá bezprostredne súvisí so spáchaným trestným činom

Trestný čin –Úžera § 235 patrí do Štvrtej Hlavy Trestného zákona, kde sú definované Trestné činy proti majetku.

Objektom – je ochrana vlastníckeho práva zakotvená v Ústave (čl. 20), Dodatkový protokol k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (právo pokojne užívať majetok) a taktiež ochrana aj v iných hlavách osobitnej časti (hrubý nátlak, lúpež, poškodzovanie spotrebiteľa ...)

Priamym objektom bude

– vlastnícke právo a práva príbuzné vlastníckemu právu

– spôsobenie škody – okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby

– členenie do troch skupín :

1. Obohatenie sa na škodu cudzieho majetku : **patrí sem aj úžera** (§235)
2. Úmyselné poškodzovanie majetku
3. Koristenie z trestnej činnosti ďalšej osoby

Druhový objekt – vlastnícke práva a držba veci, užívacie práva, slobodná dispozícia s majetkom

Majetok – je hmotný predmet útoku v niektorých prípadoch, niekde je to cudzia vec

Objektívna stránka: útoky proti cudziemu majetku, prisvojenie si cudzej veci, neoprávnené užívanie, poškodenie cudzej veci.

Pri trestnom čine úžery je

Objektívnou stránkou : zneužívanie niečej tiesne, neskúsenosti alebo rozumovej slabosti alebo niečieho rozrušenia, danie sebe alebo inému poskytnúť alebo sľúbiť plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, alebo takú pohľadávku uplatní alebo v úmysle uplatniť ju, na seba prevedie.

Subjekt: môže byť buď všeobecný alebo aj špeciálny. V danom prípade je subjekt všeobecný teda - Fyzická osoba, ktorá bola v čase spáchania TČ príčetná a je staršia ako 14 rokov.

Subjektívna stránka: skúma zavinenie a to buď- úmyselné zavinenie alebo zavinenie z nedbanlivosti – niekedy sa vyžadujú aj nepovinné znaky objektívnej stránky – pohnútky, účel spáchania. Pri trestnom čine úžery sa vyžaduje zavinenie úmyselné a teda nepostačuje zavinenie z nedbanlivosti.

Súhlas poškodeného – ak sa páchatel omylom domnieval, že poškodený dal súhlas, nie je trestne zodpovedný. Musí ísť o súhlas osoby oprávnenej (vlastníka veci). Dodatočný súhlas môže znižovať závažnosť činu.

3 ANALÝZA TRESTNEJ ČINNOSTI ÚŽERY

3.1 Analýza úžery v komunitách

Z hľadiska vývoja úžery, ktorú môžeme zaradiť medzi latentné a organizované formy trestnej činnosti a ktorú môžeme považovať za najzávažnejšiu formu trestnej činnosti vo vnútri jednotlivých rómskych komunit boli doposiaľ zaregistrované nasledovné poznatky:

- Pôžička od úžerníka je pre Rómov z komunit s takmer 100-percentnou nezamestnanosťou neraz jediným spôsobom, ako získať finančné prostriedky. Zvyčajne sú to výnimočné udalosti, ako svadby či pohreby, na ktoré rodina nemá prostriedky, a tak ostáva iba úžerník. Prvou pôžičkou sa však jednotlivci aj ich rodiny dostávajú do začarovaného kruhu, z ktorého temer niet úniku. Úžera prehĺbuje biedu, spôsobuje zúfalstvo, bezbrannosť a strach. Ak zadlžení Rómovia nie sú schopní vracať peniaze, do vyplácania dlhu sú nedobrovoľne zapájaní aj ďalší rodinní príslušníci. Úžerníci tu využívajú mentalitu Rómov a ich silný vzťah k rodine. Metódy vymáhania dlhov bývajú drastické, za úžerníkom stojí celý jeho rodinný klan. Hoci sa to nikdy nepotvrdilo, podľa správy Úradu vlády SR (*Analýza trestnej činnosti úžery na Slovensku a návrh na jej riešenie*) práve úžernícke klany stáli za masovým odchodom Rómov do zahraničia. Dá sa predpokladať, že v mnohých komunitách úžernícke klany organizujú aj predaj mladých dievčat do zahraničia ako istú formu protihodnoty za vysoké dlhy.
- Veľmi nebezpečným prvkom je etablovanie úžerníkov medzi majoritnou spoločnosťou aj medzi miestnou políciou ako „jediných slušných cigánov“ z celej komunity. Tento názor ovplyvňuje niekoľko okolností. Predovšetkým je to skutočnosť, že úžerníci a ich rodiny sú slušne oblečení, majú možnosť dodržiavať základné zásady hygieny a v mnohých prípadoch si zabezpečujú priazeň miestneho majoritného obyvateľstva tým, že sú ochotní, nie však za úžernícke úroky, požičať peniaze aj sociálne slabším majoritným obyvateľom. Týmto spôsobom výraznou mierou ovplyvňujú majoritné obyvateľstvo a vytvárajú si okruh prípadných svedkov, ktorí svedčia v prípadoch ich trestného stíhania, predovšetkým z dôvodov finančnej odkázanosti a zaviazanosti za poskytnuté služby.
- Pravdepodobne najnebezpečnejším javom vo fungovaní systému úžerníctva je možnosť prípadného priameho napojenia úžerníkov na miestne policajné štruktúry. Výskyt takejto okolnosti by potom priamo vylučoval objektívne konanie vo veci

oznámení ostatných Rómov voči úžerníkom zo strany týchto policajtov. Mohli by vyvíjať snahu buď trestné oznámenia na úžerníka od oznamovateľa vôbec neprijat' a to okrem presvedčania aj využitím prvkov psychického a fyzického násilia. Taktiež by mohlo dôjsť k informovaniu úžerníkov, voči ktorým bolo podané trestné oznámenie o krokoch a postupoch, ktoré polícia bude v ich veci robiť.

3.1.1 Charakteristika vzniku a pretrvávania úžery

Problém integrácie rómskej komunity do majoritnej spoločnosti je výrazne sťažený predovšetkým v tých komunitách, ktoré žijú zaostalým spôsobom života, v nepriaznivom sociálnom prostredí, ich členovia sú finančne odkázaní na sociálne dávky a značná časť z nich nie je schopná sociálne plánovať svoje výdavky. Práve takého komunity sú najčastejšie vhodnou živnou pôdou na vznik a pretrvávanie úžery.

Situáciu v takto žijúcich rómskych komunitách možno charakterizovať nasledovne:

- Havarijná úroveň bývania a hygieny,
- Vysoká miera nezamestnanosti a z toho dôvodu vysoká miera sociálnej odkázanosti drvivej časti Rómov na sociálne dávky,
- Nízka úroveň vzdelania detí a mládeže a nízka zaškolenosť na obdobné profesie,
- Veľmi nepriaznivá zdravotná situácia predovšetkým tých Rómov, ktorí žijú v izolovane umiestnených rómskych osadách na Slovensku, ale aj tých rómskych komunit, ktoré žijú v pričlenených komunitách na okraji niektorých dedín, zdravotne ohrozené sú predovšetkým deti,
- Vysoká miera pretrvávania negatívnych sociálnopatologických javov najmä u časti Rómov žijúcich zaostalým spôsobom života (napr. alkoholizmus, hráčstvo, atď.),
- Vysoká miera recidívy u časti Rómov, ktorí sa už dopustili trestnej činnosti,
- Vyššia miera agresivity, páchanie drobných krádeží, podvodov, fyzických napadnutí a inej trestnej činnosti vo vnútri rómskej komunity, čo svedčí o vyhrocovaní osobnostných vzťahov medzi rómskymi rodinami navzájom,
- Vysoká miera názorovej roztrieštenosti rómskej komunity, presadzovanie individuálnych záujmov na úkor celej komunity, resp. jej konkrétnej časti,
- Vysoká miera pasívnej rezistencie zo strany mnohých Rómov a očakávanie toho, že štát sa o nich postará,
- Chápanie a organizovanie si života zo dňa na deň a nie plánovito, na určité obdobie dopredu (absencia základov sociálneho plánovania).

3.2 Priebeh úžery

Výber dlžôb prebieha v drvivej väčšine klasickým spôsobom v deň výplat sociálnych dávok. Zadlžení Rómovia musia odovzdať, často pod hrozbou alebo za použitia fyzického násilia celú finančnú čiastku tak, že im nezostanú žiadne peniaze. Práve z tohto dôvodu si nemôžu dovoliť nakupovať tovar v bežnom obchode, kde nedostanú tovar na dlh, ale sú odkázaní na nákup tovarov u úžerníkov. Títo tovar predávajú buď podomovo, alebo majú vytvorené vlastné obchody a pôsobia legálne ako živnostníci. Pokiaľ ide do obchodu nakupovať cudzia osoba, ceny, aj cenovky sú riadne ako v ostatných obchodoch. Pokiaľ však dôjde nakupovať Róm, použije sa úžernický cenník. Úžera už nie je problém len segregovaných alebo separovaných rómskych osád, ale je bežnou súčasťou aj v sídliskových zoskupeniach alebo komunitách žijúcich na jednotlivých uliciach v rámci majoritnej spoločnosti. Tu úžerníci predávajú potraviny takmer výlučne nelegálne, pričom majú doma v bytoch mraziace boxy a chladničky.

- Úžerník si získa Róma na požičanie peňazí. Využije najmä jeho hmotnú núdzu v prípade výskytu nejakej mimoriadnej udalosti v rodine (napr. pohreb, narodenie dieťaťa, svadba, oslava, nárazové výdavky v mnohohodných rodinách na začiatku školského roku, ochorenie člena rodiny a potreba platby za lieky alebo za dlhodobjší pobyt v zdravotníckom zariadení a pod.), alebo v prípade existujúcich dlhov na nájomnom a následnej hrozby odpojenia elektriny, vody, plynu alebo vykurovania alebo deložácie z bytu.
- Ďalšou formou zapojenia budúcich poškodených do úžery je, že úžerník ponúka pre Rómov, ktorí sú zamestnaní, alebo pre tých, ktorí poberajú dôchodok, aby si zobrali nábytok, elektroniku a iný tovar na splátky. Splátkový kalendár je však neúmerený, úroky mimoriadne vysoké a postupne sa aj tieto osoby dostávajú do platobnej neschopnosti, pričom sa dostávajú do podriadenosti úžerníka.
- Úžerníci lákajú Rómov na odpredaj (odstupné) bytov za minimálnu hodnotu, napríklad za 1660,- €, hoci hodnota bytu je často krát desať i viacnásobne vyššia. Týmto spôsobom ponúkajú jednorazovú vyššiu finančnú čiastku, ktorá je pre sociálne odkázaného Róma lukratívna. Takýmto spôsobom získavajú nehnuteľnosť ako platbu za omeškané dlhy. Róm tak nedostane ani peniaze a navyše je odkázaný na milosť, resp. nemilosť úžerníka či ho v byte ponechá alebo či sa z neho stane bezdomovec. Aj toto bol jeden z dôvodov vonkajšej migrácie do zahraničia. Napriek tomu, že sa polícii nepodarilo preukázať, že hromadnou migráciou Rómov do zahraničia stoja konkrétne osoby, je evidentné, že úžerníci byty získavali aj tak,

že zabezpečili za odkúpenie bytov cestu do zahraničia a malé finančné čiastky na začiatok pobytu v zahraničí. Pri tomto konaní využili naivitu mnohých Rómov a nasľubovali im lepší život, čím sa v podstate dopustili tiež podvodného konania.

- Róm si požičia peniaze vo výške 100,- €. V priebehu mesiaca ich musí vrátiť v deň sociálnych dávok vo výške 150,- €. V prvý mesiac sa teda uplatní 50% úrok.
- Ak peniaze nevráti v ten istý mesiac, tak na druhý mesiac musí vrátiť 300,-€. Na druhý mesiac si teda úžerník uplatní už 100% úrok..
- Takýmto spôsobom postupne dochádza postupne k narastaniu dlhu, pričom úžerník využíva matematickú negramotnosť Rómov ako aj skutočnosť, že zadlžená osoba si nevedie evidenciu dlhov.
- Ak Rómovia, ktorí sú zadlžení a nie sú schopní vracať peniaze, sú do vyplácania dlhu nedobrovoľne zapájaní aj ďalší rodinní príslušníci. Úžerníci tu využívajú mentalitu Rómov a ich silný vzťah k rodine.
- Ekonomické aktivity úžerníkov sú možné tiež tam, kde je osada napojená na jedny elektrické hodiny, pričom Rómovia z osady platia úžerníkovi alebo osobe, ktorá platí paušál za elektrinu čiastky niekoľkokrát prevyšujúce skutočnú spotrebu elektriny.
- K zadlžovaniu sa chudobných Rómov dochádza často krát aj tým spôsobom, že v osadách vzdialenejších od miest, kde sa nachádza zdravotnícke stredisko, ponúkajú odvoz rodičov s chorými deťmi, avšak za cenu minimálne vo výške taxislužby.
- Úžerníci pôsobiaci najmä v mestách, s cieľom zakrytie trestnej činnosti postupujú tiež tak, že ak niekto v rodine poberá materské príspevky, resp. dávky, ktoré je možné zasielať na účet v banke, donútia ho otvoriť si účet v banke, avšak bankomatové karty odoberie úžerník a tento má uvedeným spôsobom zabezpečenú nielen anonymitu, ale aj dostupnosť k finančným prostriedkom.
- V poslednom období sú na Slovensku zaznamenávané aktivity viacerých súkromných firiem, ktoré poskytujú pôžičky. Úroková miera riadne uzatvorených zmlúv však stavia osoby, ktoré uzatvorili zmluvy s týmito spoločnosťami do výrazne nerovnovážneho postavenia. Firmy ponúkajú finančné prostriedky v hotovosti, pričom výber budúcich klientov je vykonávaný náborom najmä medzi sociálne slabšími vrstvami, ktoré však majú nejaký hnutelný alebo nehnuteľný majetok. Pri rokovaniach využívajú právnu neznalosť klientov a po právnej stránke majú platnosť zmluvy zabezpečenú. Pri nesplácaní úverov veľmi rýchle podávajú

podania na súdy a tieto veľmi rýchle rozhodujú o exekučných tituloch na majetok voči dlžníkom. Aktivity týchto firiem majú nesporne úžernický charakter.

3.2.1 Fungovanie systému úžerníctva

Veľmi nebezpečným prvkom je etablovanie úžerníkov medzi majoritnou spoločnosťou aj medzi miestnou políciou ako „jediných slušných cigáňov“ z celej komunity. Tento názor ovplyvňuje niekoľko okolností. Predovšetkým je to skutočnosť, že úžerníci a ich rodiny sú slušne oblečení, majú možnosť dodržiavať základné zásady hygieny a v mnohých prípadoch si zabezpečujú priazeň miestneho majoritného obyvateľstva tým, že sú ochotní, nie však za úžernícke úroky, požičať peniaze aj sociálne slabším majoritným obyvateľom. ovplyvňujú majoritné obyvateľstvo a vytvárajú si okruh prípadných svedkov, ktorí svedčia v prípadoch ich trestného stíhania. V rámci poznávania systému fungovania úžerníctva boli zaznamenané náznaky nových foriem, resp. spôsobov jeho prejavov. Zistené boli poznatky o tom, že úžerníci fungujú v systémoch tzv. „rodinných klanov“, kde majú jednotliví členovia svoje role. Ďalej bolo zaznamenané, že niektoré úžernícke klany (rodiny) rozširujú pole svojho teritoriálneho pôsobenia aj mimo vlastnú obec (osadu). Taktiež sú zaznamenávané kontakty a určitá forma kooperácie medzi úžerníckymi rodinami pôsobiacimi v susediacich teritóriách. Toto všetko môže vyústiť do dvoch základných možností fungovania ich ďalšieho pôsobenia v budúcnosti. Po prvé, bude sa zvyšovať úroveň kooperácie medzi susediacimi úžerníckymi rodinami. Druhou alternatívou je, že po prekročení určitej hranice, či už teritoriálnej alebo ekonomických záujmov, dôjde k bojom o ekonomický vplyv na konkrétnom teritóriu. Z hľadiska poznania súčasného myslenia úžerníkov je skôr možné predpokladať, že v budúcnosti dôjde k bojom medzi jednotlivými rodinami, s cieľom získania zásadného vplyvu na teritóriu.

3.2.2 Dopad úžery na deti v predškolskom a školskom veku

Úžera v rómskych komunitách dosiahla nebývalých rozmerov a sociálne oslabuje už aj tak sociálne slabé vrstvy celých rómskych rodín, pričom najhorší vplyv je zaznamenaný medzi deťmi v predškolskom a školskom veku. Na jednej strane spôsobuje zhoršený celkový zdravotný stav a na druhej výraznou mierou ovplyvňuje vzťah detí k škole a vyučovaciemu procesu. Deti z rodín ovládaných úžerníkmi chodia do školy hladné a neoblečené, sú slabé a unavené. Z tohto dôvodu nejavia záujem o vyučovací proces a značnú časť vyučovania prespia, s čím učitelia v podstate nevedia nič urobiť a nedokážu tento stav ani nijako

ovplyvniť. Čiže táto trestná činnosť výrazne ovplyvňuje výchovu, psychický ale aj fyzický vývoj mládeže, čo môžeme klasifikovať ako druhotné následky analyzovanej trestnej činnosti.

3.3 Postup orgánov činných v trestnom konaní pri odhaľovaní a dokumentovaní trestného činu Úžery

Trestné konanie sa spája s vyšetrovaním trestných činov. Trestné činy sa podľa závažnosti delia na **prečiny** (menej závažné trestné činy) a **zločiny** (závažnejšie trestné činy). V oboch prípadoch však ide o také správanie jednotlivca alebo skupiny ľudí, ktoré zákony Slovenskej republiky považujú za nebezpečné, a preto ich zakazujú a stanovujú za ne rôzne druhy trestov. Vyšetrovanie trestných činov vykonávajú tzv. **orgány činné v trestnom konaní**, ktorými sú policajti, vyšetrovatelia a prokurátori. Každý z týchto orgánov má pri vyšetrovaní trestných činov svoje miesto.

Organizácia odhaľovania a procesného dokumentovania úžery

- Pri odhaľovaní trestnej činnosti úžery úzko spolupracovať s terénnymi sociálnymi pracovníkmi, komunitnými centrami a po zriadení funkcií policajtov špecialistov pre prácu s rómskymi komunitami využívať na získavanie informácií o úžere aj ich.
- Sprísnenými kontrolnými opatreniami monitorovať dodržiavanie zákonov a interných predpisov pri prijímaní všetkých oznámení a podaní trestných oznámení všetkých občanov marginalizovaných skupín. Osobitný dôraz klásť na občanov rómskej komunity, kde je zaznamenávaná výrazne nižšia úroveň právneho vedomia a vyššia miera analfabetizmu oproti majoritnému obyvateľstvu. Vo vzťahu k nízkej znalosti štátneho jazyka venovať pozornosť okrem občanov rómskych komunit aj cudzincom. Túto činnosť by mali vykonávať predovšetkým pracovníci útvarov kontroly výkonu služby príslušných krajských riaditeľstiev Policajného zboru a policajti pracoviska zameraného na kontrolu výkonu služby z Prezídia Policajného zboru. Pri zisťovaní jednotlivých porušení prijímať okamžité disciplinárne i personálne opatrenia.
- Pri zhromažďovaní dôkazov je potrebné zamerať sa na tie dôkazy, ktoré je možné, vzhľadom na špecifickosť páchania tejto trestnej činnosti zabezpečiť s čo najmenšími nákladmi a čo najskôr. K tomu je potrebné rozhodnúť o výbere najvhodnejších prostriedkov a metód na ich získanie.

- Pri odhaľovaní a dokumentovaní trestnej činnosti úžery postupovať tak, ako sa postupuje voči zločineckým skupinám vrátane všetkých opatrení prijímaných políciou.
- Dôsledne skúmať vzťahy a úlohy jednotlivých členov, nielen organizátorov v celej úžerníckej činnosti, pretože väzobné stíhanie jedinca v týchto prípadoch neodradí ostatných členov úžerníckej rodiny (klanu) od marenia prípravného konania a ovplyvňovania svedkov a poškodených.
- Pri dokumentovaní trestnej činnosti úžery skúmať súvislosti ku všetkým vyššie uvedeným druhom trestnej činnosti, na ktoré má úžera prepojenie.
- V súvislosti s predchádzajúcim bodom pri dokumentovaní úžery úzko spolupracovať s pracovníkmi daňových úradov, živnostenskými úradmi a ďalšími relevantnými subjektmi.

3.4 Získavanie informácií

Pri odhaľovaní trestnej činnosti úžery je veľmi dôležitou skutočnosťou to, kto získa informácie o tejto trestnej činnosti a kto dá podnet na začatie trestného stíhania. Tieto skutočnosti sú dôležité z viacerých dôvodov. Od charakteru a postavenia subjektu, ktorý dáva podnet k začatiu trestného stíhania závisí niekoľko okolností, ktoré sú dôležité pre úspešnosť procesného zadokumentovania tejto trestnej činnosti. Závisí od toho napríklad kvalita a kvantita zhromaždených informácií, ich konkrétnosť a využiteľnosť v prípravnom konaní, ale napríklad aj ochota poškodených spolupracovať s orgánom činným v trestnom konaní pri odhaľovaní tejto trestnej činnosti. Najkvalitnejší podnet by mal byť v tých prípadoch, kedy informácie zhromažďuje príslušník Policajného zboru, u ktorého sa predpokladá, že vie, na zber akých informácií sa má zamerať, od koho ich získať, akým spôsobom získať dodatočné informácie k osobe podozrivej z trestnej činnosti a pod. Množstvo podnetov k tejto trestnej činnosti nasvedčuje aj tomu, ako sa vie policajti pohybovať v prostredí, ako vie komunikovať s osobami z prostredia, akú požíva dôveru, ako vie pracovať so získanými informáciami a analyzovať ich a ako vie právne posúdiť konkrétny prípad. Trestná činnosť úžery prebieha predovšetkým v sociálne nepodnetnom prostredí mestských get, separovaných alebo segregovaných rómskych osád a ďalších miestach zvýšenej koncentrácie rómskeho obyvateľstva, v ktorom sa pohybujú predovšetkým policajti poriadkovej polície. Práve títo by mali získavať najviac informácií o tejto trestnej činnosti. Menší priestor, i keď s účinnejšími prostriedkami na získavanie informácií k uvedenej trestnej činnosti majú pracovníci kriminálnej polície, ktorí využívajú predovšetkým utajené prostriedky práce.

3.5 Dokazovanie trestného činu Úžery

Dôležitým taktickým hľadiskom pri zisťovaní a dokazovaní trestnej činnosti úžery je aj skutočnosť, akým spôsobom sa chová podozrivý pri výsluchoch. Pri dokazovaní tejto trestnej činnosti, v oveľa vyššej miere ako pri ostatných druhoch trestnej činnosti dochádza k tomu, že podozrivé osoby priznávajú trestnú činnosť. Napriek tomu, že značná časť páchatel'ov úžery spontánne priznáva pri výsluchoch trestnú činnosť, úspešnosť celého trestného konania zlyháva predovšetkým v ďalších štádiách trestného konania a najmä pred súdom. V čom môže spočívať dôvod tejto neúspešnosti? Môže sa stať, že ako policajný orgán či vyšetrovateľ, tak aj prokurátor, sa v štádiu prípravného konania spoľahnú len na výsluchy páchatel'ov, poškodených a svedkov. Tieto dôkazné prostriedky sú však v danom prípade mimoriadne labilné a sčasti aj nedostačujúce, pretože výpovede v neskoršom štádiu trestného konania často zmenia nielen samotní páchatelia (najmä po vstupe obhajcu do konania), ale predovšetkým svedkovia a samotní poškodení. Keďže nie vo všetkých prípadoch je obvinený vzatý do väzby môže prípadne aj ovplyvňovať svedkov a poškodených. V prípade väzby páchatel'a je možné takéto ovplyvňovanie zo strany rodinných príslušníkov. V zistených prípadoch je také ovplyvňovanie podľa Trestného poriadku dôvodom na vzatie do väzby. Takéto riziko ovplyvňovania svedkov je však možné vo všeobecnosti pri všetkých trestných činoch aj iných páchatel'ov, hoci v prípade úžery je o to vyššie, že celá úžera prebieha v uzavretej komunite, s ktorou bezprostredne samotný páchatel', jeho rodina ako aj poškodený žije.

3.6 Komparácia vyšetrovania trestného činu Úžery v Maďarsku v Čechách a na Slovensku

Podľa našich platných právnych noriem samotné konanie páchatel'a trestného činu úžery je viac špecifikovanejšie. Rôzne spôsoby spáchania uvedeného trestného činu sú obširnejšie obsiahnuté, pričom pri spáchaní podobného protiprávneho konania na území Slovenskej republiky je osoba sankcionovaná vyššou trestnou sadzbou. Podľa platného Českého Trestného zákona najvyššia trestná sadzba je do ôsmich rokov trestu odňatia slobody. Taktiež pri kvalifikovaní skutkovej podstaty v odseku 3 písm. a) je podchytené aj protiprávne konanie osoby ktorá spácha trestný čin za stavu ohrozenia štátu alebo za vojnového stavu, živelné pohromy alebo inej udalosti vážne ohrozujúcej život alebo zdravie ľudí, verejný poriadok alebo majetok.

V Maďarskej republike podľa ich platných právnych noriem je maximálna sadzba trestu odňatia slobody v trvaní 5 rokov. Teda protiprávne konanie páchatel'a toho istého skutku najzávažnejším spôsobom je potrestaná na území Slovenskej republiky najvyšším trestom až 15 rokov. Lepšie spracované opatrenia aby sa zamedzilo páchaniu uvedenej trestnej činnosti je v Trestnom zákone Slovenskej republiky oproti porovnávaným štátom a taktiež je obširnejšie vyjadrená skutková podstata páchania trestného činu. Vzhľadom na výšku možného uloženého trestu na území Slovenskej republiky preventívne pôsobí na zvážení páchania tohto trestného činu.

Na svete už vzniklo niekoľko systémov, ako zamedziť alebo zabrániť extrémnemu zdaneniu spotrebiteľských úverov, ktorý je spoločensky ekonomický jav celkom iste nežiadúci, keďže vedie k tomu že mnoho domácností nie sú schopné dlh splácať a taktiež postupom času nie sú schopné splácať ani úroky z týchto úverov a skončia v takzvanej slepej uličke z ktorej neexistuje žiadne racionálne východisko. Čiže sa máme kde inšpirovať a taktiež posudzovať, aké výsledky dané opatrenia mali, čo by malo byť našou výhodou.

Maďarská republika

O tom, že úžera je závažným problémom, ktorý spôsobuje úpadok spoločnosti a je motívom pre páchanie ďalšej závažnej trestnej činnosti nás presviedča aj postup zahraničných orgánov zodpovedných za prijímanie zákonov a iných právnych predpisov a opatrení. Jedná sa konkrétne o zákonodarné orgány štátnej správy v Maďarskej republike, ktoré sa rozhodli na nátlak verejnosti a na základe analýz bezpečnostnej situácie, reagovať znovu prijatím úžery ako trestného činu. V Maďarskej republike do roku 1978 bola kvalifikovaná úžera ako trestný čin s trestnou sadzbou do troch rokov. Po tomto roku bola z pôsobnosti zákona vyňatá a tento skutok nebol posudzovaný ako trestný čin. Na základe výrazného tlaku zo strany verejnosti ako aj rôznych organizácii a nižších štátnych orgánov ktoré s touto problematikou prichádzali do styku denne, vláda Maďarskej republiky pripravila nový návrh zákona, kde sa úžera ako protispoločenský jav znovu stal trestným činom a je postihovaný v zmysle zákona. Prispel k tomu aj medializovaný prípad dvojnásobnej vraždy v meste Nagycseécsi, kde o život prišli dvaja ľudia. Vyšetrovaním bolo zistené čo potvrdil aj minister spravodlivosti Maďarskej republiky, že príčinou a motívom tohto skutku bola úžera.

Trestný čin úžery bol v roku 1987 vyňatý z pôsobnosti zákona a tento krok bol predkladateľmi tohto návrhu odôvodňovaný myšlienkou „Požičiavanie peňazí na úrok je prirodzená súčasť rozvoja národného hospodárstva.“

K bezpečnostnej situácii ktorú zapríčinilo vyňatie trestného činu úžery z pôsobnosti zákona sa vyjadrili viacerí prední činitelia a bezpečnostní analytici, ktorí uviedli: že pohár trpkosti, ktorým sú následky tohto konania, si vypijeme do dna. (JUDr. Tóth Mihály – právny analytik)

Minister spravodlivosti Maďarskej republiky v novembri 2008 predložil návrh zákona o začlenení trestnej činnosti úžery do Trestného zákona pod číslom T/6854.

Tento návrh zákona bol prijatý s účinnosťou od 1.1.2009 na základe toho bol Trestný zákon rozšírený o §330/a pod názvom „Uzsorabuncselekmény“ (trestný čin Úžera). Trestná sadzba pri tomto trestnom čine bola stanovená podľa odseku 1 na tri roky, podľa odseku 2 v prípade spáchania tohto skutku formou organizovanej skupiny až na päť rokov (Dr. Draskovics, T. 2008).

Z iniciatívy šéfa maďarského Celoštátneho veliteľstva polície (ORFK) vznikla 19. septembra 2011 v Budapešti špeciálna skupina vyšetrovateľov, ktorej výhradnou úlohou bude vyšetrowanie úžerníckych trestných činov. Premiér Viktor Orbán pri zverejnení Programu ochrany krajiny v parlamente zdôraznil nutnosť boja proti úžerníctvu. Rezort spravodlivosti už predložil návrh na sprísnenie trestov za úžerníctvo. Nebolo to tak dávno, kedy Maďarsko bolo na pokraji krachu - SB a EÚ ponúkali úžernícke pôžičky a požadovali reštrukturalizáciu verejných financií, zvýšenie daní pre obyvateľov, rozpredaj štátneho majetku, tvrdé ekonomické reformy a pod. Našťastie, Orbán išiel vlastnou cestou, zdanil monopoly, telekomunikácie, zaviedol bankovú daň, vybral peniaze z energetického sektora a obchodných reťazcov, zrušil viaceré projekty... Čo sa týka tohto kroku, aspoň časť obyvateľov má možnosť splatiť dlhy o 20% lacnejšie, ďalšie peniaze ušetriť, keďže forint bude zrejme ďalej klesať. Nie je to síce riešenie pre všetkých, ale aj keď vyrieši situáciu cca 10% dlžníkov, tak je to výrazná pomoc.

Je potrebné si zobrať ponaučenie zo situácie, ktorá zavládla v Maďarskej republike po roku 1987. Preto je dôležité si uvedomiť, že úžera nie je len bezvýznamným trestným činom ale má oveľa hlbší význam najmä v tom, že je v mnohých prípadoch príčinou a motívom pre páchanie omnoho závažnejších trestných činov akými sú lúpeže a vraždy. Z toho dôvodu je možné úžeru zaradiť medzi trestnú činnosť so závažnými následkami. S ohľadom na rozpory medzi politickými stranami v Maďarsku, Európskeho parlamentu takmer

jednomyseľnú podporu pre nový zákon o úžere je významnou ukázkou svojich verejných politických záujmov na túto tému. V Maďarsku v poslednej dobe čoraz častejšie dochádzalo k ekonomickým a sociálnym problémom, ktoré viedli k zvýšeniu úverovej aktivity a úžernícke prenasledovanie finančne ohrozených domácností. Novelizovaný zákon si kladie za cieľ zlepšiť ochranu dispozícií dlžníkom podľa občianskeho a trestného práva a neustanovuje úrokové sadzby čiže strop. Odborníci tvrdia, že by to pravdepodobne viedlo k zvýšeniu úrokových sadzieb na trhu všeobecne.

Česká republika

Úžera ako skutková podstata trestného činu je upravená v osobitnej časti Trestného zákonníka, z.č. 40/2009 v hlave V. trestné činy proti majetku a to konkrétne v § 218 tr. zákonníka. Objektom ochrany je v tomto prípade slobodná dispozícia s majetkom, je chránená možnosť slobodného rozhodovania v majetkových záležitostiach, kedy je chránený majetok ako celok. Trestná podstata má **dve alternatívy** možného rokovania:

1. Páchateľ zneužije niečiu rozumovú slabosť, tieseň, neskúsenosť, ľahkomyselnosť alebo niečie rozrušenie k tomu, aby páchatel'ovi alebo inému bolo poskytnuté alebo sľúbené plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere.

2. Páchateľ takú pohľadávku uplatní alebo v úmysle uplatniť ju na seba prevedie.

Je teda nutné už tu vysloviť záver, že nestačí iba plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, ale je nutné, aby pristúpili aj ďalšie skutočnosti a tým je zneužívanie stavu, v ktorom sa obeť (poškodený) nachádza, kedy tento stav zákon definuje ako rozumovú slabosť, tieseň, neskúsenosť, ľahkomyselnosť alebo rozrušenie. Súčasne za tohto stavu páchatel' si buď pre seba, alebo pre iného, nechá sľúbiť alebo poskytnúť plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, alebo takú pohľadávku uplatní alebo v úmysle uplatniť ju na seba prevedie.

Jednou pomerne diskutovanou záležitosťou, a to aj laickou verejnosťou, je práve plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere. Tento hrubý nepomer zákon jednoznačne nedefinuje a rozumne výklad tohto pojmu ponecháva judikatúre. Predovšetkým je nutné konštatovať, že hrubý nepomer je potrebné posúdiť z hľadiska súčasných objektívnych výmenných hodnôt oboch plnení, je však nutné taktiež vziať i ďalším okolnostiam, napríklad dobu, na ktorú bola pôžička uzavretá. Napriek tomu pre laikov má najväčšiu vypovedaciu hodnotu stanovenie hrubého nepomeru percentami, teda výška percentuálneho navýšenie za konkrétnu (dohodnutú) dobu voči istine.

Snaha o **Zavedenie tzv. úrokového stropu**- zákonom stanovený maximálny ročný úrok, ktorý poskytovateľ úveru nesmie prekročiť -tento pokus zavedenia úrokového stropu bol aj na Slovensku, ale sa celkom minul účinku, lebo ho poskytovatelia úveru jednoducho obchádzali formou skrytých poplatkov.

Zákon o zodpovednom poskytovaní úveru - firma by mala poskytnúť úver klientovi len v takej výške, aby mal šancu užiť si seba, svoju rodinu, uniesť všetky náklady, ktoré pre neho vyplývajú z ostatných záväzkov a ešte splácať práve získaný úver.

Súbor opatrení platných od 1.1.2012

- Výplata dávok podmienená verejnou službou
- Väzba výplaty dávok na riadnu školskú dochádzku
- Karta sociálnych systémov
- Navýšenie prevádzkových výdavkov pre Políciu ČR o 700 miliónov Kč na rok 2012
- Zriadenie pozícií špecialistov pre riešenie prípadov úžery
- Posilnenie terénnej sociálnej práce
- Zavedenie systému postupného zamestnávania

4 NÁVRHY A ODPORÚČANIA NA RIEŠENIE TRESTNÉHO ČINU ÚŽERY

4.1 Problémy pri riešení úžery z pohľadu Odboru kriminálnej polície

Odbor kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru ako najväčšie problémy pri riešení úžery uviedol:

- nízku vzdelanostnú úroveň poškodených, často aj negramotnosť a neschopnosť zapamätať si, aké finančné prostriedky si vlastne požičali a kedy a aké finančné prostriedky vrátili,
- strach poškodených pred úžerníkmi a ich rodinnými príslušníkmi,
- spôsob života poškodených, súhlas s vysokými úrokmi a oznámenie polícii až vtedy, keď už vôbec nie sú schopní vyhovieť úžerníkom, prípadne im vôbec nezostanú peniaze na obživu,
- poškodení po oznámení, prípadne pri samotnom výsluchu často menia svoju výpoveď hlavne pod vplyvom úžerníkov, ktorí im sľubujú rôzne úľavy,
- dokumentovanie trestného činu úžery najväčšou mierou znemožňuje ovplyvňovanie poškodených alebo svedkov či už priamo obvinenými, alebo osobami, ktoré sú v príbuzenskom pomere s obvinenými a tiež skutočnosť, že príjmy týchto poškodených nestačia na pokrytie nákladov rodiny a sú odkázaní aj do budúcnosti sa k finančným prostriedkom dostať takouto formou,
- oneskorené oznamovanie uvedených trestných činov a aj v prípade, že trestný čin bol oznámený, tak s odstupom času poškodené osoby odmietajú spolupracovať s políciou a často menia svoje výpovede, ako aj odvolávajú svoje predchádzajúce výpovede i napriek tomu, že boli vystavené trestnému stíhaniu za trestný čin krivého obvinenia podľa § 345 alebo § 346 krivá výpoveď Trestného zákona,
- úžera prebieha na základe ústnych dohôd, bez akýchkoľvek možných listinných dôkazov,
- svedkovia často bagatelizujú konanie obvineného s cieľom mu pomôcť.

Ani rekodifikácia ustanovenia nerieši základné problémy súvisiace s odhaľovaním a dokumentovaním tejto trestnej činnosti. Ako v predchádzajúcej, tak aj v navrhovanej právnej úprave neumožňuje podľa odseku 1 odpočúvanie a záznam telekomunikačnej

prevádzky, keďže tento trestný čin nie je zaradený ani medzi obzvlášť závažné trestné činy a nejde ani o trestný čin, o ktorého konaní zaväzuje medzinárodná zmluva. Pretrvávajúcim nedostatkom je aj to, že vo všeobecnej časti Trestného zákona nie je ustanovený pojem „plnenie v hrubom nepomere“.

4.2 Návrhy Odboru kriminálnej polície na zlepšenie situácie pri eliminácii Úžery

Odbor kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru navrhuje na zlepšenie situácie pri eliminácii úžery nasledovné opatrenia:

- Vykonať všetky procesné úkony v čo najkratšej lehote s cieľom vyhnúť sa komplikáciám v dokazovaní.
- Zlepšiť vzájomnú spoluprácu so záujmovými združeniami občanov a s obecnými úradmi.
- Skvalitniť operatívne rozpracovanie vecí pred rozhodnutím vo veci samotnej, operatívne sprehľadniť majetkové pomery páchatel'ov aj poškodených cestou podkladov z verejných inštitúcií (daňový úrad, sociálna poisťovňa, okresný úrad práce, odbor sociálnych vecí, katastrálny úrad, okresný dopravný inšpektorát a pod.).
- Zintenzívniť prácu s informátormi a najmä nadviazať spoluprácu s dôveryhodnými osobami žijúcimi v rómskych komunitách.
- Získané informácie je potrebné vyhodnocovať a následne dôsledne preverovať z viacerých zdrojov súčasne.
- Zvýšiť počet policajtov (prípadne policajtov vyčleniť z aktuálneho stavu policajtov), ktorí by sa zaoberali danou problematikou, najmä v rámci Košického, Prešovského a Banskobystrického samosprávneho kraja. Ich činnosť by spočívala v monitoringu úžery ako primárneho dôvodu odchodu Rómov zo Slovenska do Českej republiky a páchania majetkovej a násilnej trestnej činnosti s cieľom získania finančných prostriedkov.
- Iniciovat' návrh zmeny § 253 TZ „Úžera“ s nasledujúcimi zmenami:
 - zvýšiť trestnú sadzbu v ods. 1 s cieľom možnosti využívania metód, foriem a prostriedkov operatívno-pátracej činnosti a informačno-technických prostriedkov v etape odhaľovania a objasňovania tejto trestnej činnosti a odstránenia dôkaznej núdze,
 - doplniť § 253 o ods. 3, kde by bolo konkretizované páchanie trestného činu členom organizovanej skupiny a teda aj možnosť uloženia vyššej trestnej sadzby,

keďže páchanie úžery vykazuje v mnohých prípadoch prvky jej organizovaného páchania.

- Odbor kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru zdôrazňuje skutočnosť, že trestný čin úžery je vlastne štartovacím trestným činom k ďalšej trestnej činnosti majetkovej a násilnej povahy, ktorých sa dopúšťajú jednak páchatelia pri vymáhaní dlžôb a jednak poškodené osoby, ktoré sú k páchaniu trestnej činnosti donucované finančnou tiesňou, a preto je vhodné venovať mu zvýšenú pozornosť.
- Problém získavania informácií z prostredia, v ktorom dochádza k úžere, spočíva aj v tom, že polícia nemá osoby vhodné vniknúť do prostredia. Zákon číslo 73/1998 Z. z. o služobnom pomere totiž vyžaduje prijímať do radov polície len osoby s vysokoškolským a ukončeným stredoškolským vzdelaním s maturitou, čo znemožňuje polícii mať v radoch polície osoby vhodné pohybovať sa v prostredí rómskych osád a získavať informácie. Bolo by vhodné považovať o tom, či by policajti určení na plnenie špecializovaných úloh v rómskych komunitách nemohli mať výnimku.
- Preukazovanie trestnej činnosti úžery, najmä v izolovaných rómskych komunitách (často je tu príbuzenský vzťah medzi úžerníkom a obeťou) výrazne komplikuje aj § 211 Trestného poriadku, podľa ktorého možno začať s trestným stíhaním až v prípade súhlasu poškodeného.

4.3 Analýza Prokuratúry Slovenskej republiky, problému úžery z dvoch hľadísk

Z *prvého hľadiska* bola venovaná pozornosť najmä poskytovaniu úverov obchodnými spoločnosťami. K uzatváraniu úverových zmlúv, resp. zmlúv o poskytnutí pôžičiek dochádza v týchto prípadoch v intenciách občianskoprávneho, resp. obchodnoprávneho vzťahu. Z týchto dôvodov nie je v zásade možné takéto konanie obchodných spoločností postihnúť z trestnoprávneho hľadiska. Tomuto postupu zodpovedá i skutočnosť, že u dealerov nie je možné preukázať zavinenie, to znamená vedomosť o tom, že dlžník v čase uzatvárania zmluvy bol v tiesni, resp., že dealer využil rozumovú slabosť, alebo rozrušenie dlžníka k uzatvoreniu zmlúv. Zmluvy sa podpisujú formálne bez toho, aby si ich dlžník prečítal a oboznámil sa s podmienkami zmluvy. Navyše zmluvy sú vyhotovené na značnej profesionálnej úrovni, pričom zmluva neobsahuje ustanovenie o úrokoch s výnimkou sankčného úroku za nesplnenie zmluvných povinností. Klient – dlžník sa v zmluve zaväzuje za vypožičanú sumu napr. 1 000,- € vrátiť sumu 1 500,- € bez toho, aby navýšenie sumy o 500,- € bolo v zmluve charakterizované ako úrok. Vo vzťahu k činnosti

týchto spoločností je ďalej potrebné uviesť, že hoci poskytovanie úverov je jednou z hlavných činností bánk a táto činnosť je vyňatá z režimu živnostenského zákona, spoločnosti poskytujú úvery z vlastných zdrojov, čo nevyžaduje povolenie Národnej banky Slovenska. V praxi to teda znamená, že podnikanie právnickej osoby, ktorá nie je bankou, ale poskytuje úvery za úplatu v rámci svojho podnikania z vlastných zdrojov, nie je možné posúdiť ani ako trestný čin neoprávneného podnikania podľa § 251 Trestného zákona. Túto možnosť využívajú právne spoločnosti, ktoré poskytujú občanom rôzne úvery. Okrem toho tieto spoločnosti, ako je zrejmé z výpisov z obchodného registra, disponujú značným základným imaním, ktoré nasvedčuje tomu, že práve tieto peniaze sú uvádzané do obehu prostredníctvom úverov. Vo vzťahu k činnosti týchto spoločností z hľadiska účtovnej evidencie bude vecou príslušných kompetentných orgánov zistiť, ako sú zaúčtované práve prostriedky získané pri požičiavaní peňazí (navýšenie sumy + sankčný úrok). Obdobným spôsobom podnikajú i tzv. „záložne“, ktoré občanom za predmety nie zanedbateľnej hodnoty poskytujú minimálne finančné čiastky s tým, že pokiaľ v krátkej lehote nedôjde k vráteniu požičanej sumy, založený predmet sa stáva vlastníctvom záložne.

Z druhého hľadiska bolo zistené, že reálny problém predstavuje úžera, ako jav predovšetkým sociálne odkázaných rómskych komunit. Odhaľovanie a preukazovanie tejto trestnej činnosti je veľmi zložitá. Objasnenosť a úspešnosť postihu je založená najmä na oznámení trestného činu priamo poškodenými, pričom v procesnom postavení svedka poškodeného je nevyhnutné, aby ho tento jednoznačne usvedčil. V prípade anonymných trestných oznámení je úspešnosť trestného postihu nedostatočná, keďže priamo poškodení, či už v rámci postupu pred začatím trestného stíhania, resp. v prípravnom konaní nepotvrdia takúto trestnú činnosť.

4.4 Návrhy a riešenie trestného činu Úžery zo strany štátnych orgánov

Zo strany štátnych orgánov a to najmä zo strany Ministerstva spravodlivosti dochádza k rôznym krokom v boji proti tejto trestnej činnosti, čo nám dokazuje aj novela zákona o dobrovoľných dražbách, ktorú schválila vláda. Doposiaľ ak poškodenej osobe hrozilo, že príde o majetok, mohla sa obrátiť jedine na súd a žiadať o vydanie predbežného opatrenia, kým súd nerozhodne o neprimeranosti úrokov. Až na základe súdneho rozhodnutia sa mohla zmluva určiť za neplatnú. Novela zákona však chce zabrániť spoločnostiam poskytujúcim rýchle pôžičky nečestným spôsobom. Novela zákona o dobrovoľných dražbách preto výslovne zakáže dohodu podľa ktorej by si veriteľ chcel natrvalo ponechať

vec pri poskytovaní úveru či pôžičky. Spoločnosti s rýchlymi pôžičkami už nebudú môcť uplatniť neprimerané sankcie za nezaplatenie splátky.

Ako vidno štátne orgány sa znovu snažia riešiť problematiku trestného činu úžery alibisticky a snažia sa riešiť zákonom schválené a legálne nebankové spoločnosti v ktorých zákazníci dobrovoľne a s vedomím podpisujú zmluvy o poskytnutí úveru, ktoré sú vo väčšine prípadoch celkom jasne formulované a prehľadné. Tieto štátne orgány však úmyselne si nevšímajú tú pravú tvár úžery, ktorá sa odohráva mimo legálnych spoločností bez zmlúv a iných dokumentov a to priamo na ulici a v rôznych komunitách, najmä rómskych.

Položme si otázku:

- Čo je vážnejší problém, či úžera tzv. nebankových spoločností, alebo klasická forma úžery páchaná nelegálne?
- Pri ktorej z týchto foriem trpia viac ľudia?
- Čo má vážnejšie následky pre túto spoločnosť?

4.5 Stanovisko k možnosti riešenia danej problematiky

Je potrebné, aby odhaľovanie trestného činu úžery, zisťovanie ich páchatel'ov a zabezpečovanie potrebných dôkazov pre trestné konanie neprebiehalo len klasickými formami, ako je výsluch svedkov a poškodených, ale mali by sa podľa potreby a zákonných možností využívať aj iné prostriedky dané zákonom, konkrétne najmä informačno-technické prostriedky a prostriedky operatívno-pátracej činnosti tak, aby bol naplnený účel Trestného zákona a Trestného poriadku.

Keďže ide v drvivej väčšine o uzatvorené komunity, nemá takýto svedok alebo poškodený odvahu vôbec svedčiť, resp. aj keď sa odhodlá svedčiť, je zväčša dlhodobo vystavený tlaku buď zo strany samotného úžerníka pokiaľ je stíhaný na slobode, alebo jeho rodiny. Podnetom by v prvom rade mala byť skutočnosť, že v prípade úžerníkov ide o osoby dlhodobo nezamestnané, ktoré vlastnia jedno či viac motorových vozidiel, berú si motorové vozidlá na lízing (na zakrytie skutočnej majetkovej situácie zapisujú motorové vozidlo na iného vlastníka), majú postavené murované rodinné domy väčšej hodnoty, prípadne zaujímavé by bolo skúmať kontá na ich meno vo finančných ústavoch.

K zvýšeniu možnosti odhaľovania a účinnosti boja proti tejto forme trestnej činnosti by prispela aj zákonná možnosť použitia informačno-technických prostriedkov a prostriedkov operatívno-pátracej činnosti. Je preto vhodné vykonať v Trestnom priadku jeho zmenu

v tom zmysle, aby sa tieto prostriedky mohli použiť aj v trestnom konaní pre trestný čin úžery. Keďže ide o spoločensky mimoriadne nebezpečnú formu trestnej činnosti s vysokou mierou latencie, vyžaduje si jej riešenie vysokú organizáciu a úroveň súčinnosti polície a všetkých orgánov činných v trestnom konaní. Použitie aj iných, než klasických dôkazných prostriedkov akými sú výsluchy poškodeného alebo svedka môže výrazne zvýšiť účinnosť dôkazného konania a samotného konania pred súdom a tiež aj posilniť hodnovernosť výpovede poškodeného, ktorý je zväčša priamou konfrontáciou s úžerníkom, resp. jeho rodinou, vystavený aj určitému psychickému tlaku, prípadne aj fyzickým útokom voči sebe alebo svojej rodine. Zmenu výpovede alebo stiahnutie trestného oznámenia, napriek hrozbe trestného stíhania pre trestný čin krivého obvinenia ovplyvňujú úžerníci a na nich prepojené osoby nielen vyhrázaním, ale aj prísľubmi odpustenia časti alebo celého dlhu. Obete úžery hladujú a chodia takmer nahé. Sú spoločnosťou odsudzovaní, pretože, aby mohli vrátiť úžerníkovi aspoň úrok, kradnú a dostávajú sa do väzenia. Preto je dobré, že úžeru polícia začala konečne riešiť. Riziko je však v tom, či sa za mreže dostanú naozaj iba úžerníci. Niektoré rozhádané rodiny totiž z pomsty môžu z úžery svojich protivníkov bez problému krivo obviniť.

Ďalšie riziká v budúcnosti - Predpokladá, že rodiny obvinených, alebo niektorých už ja odsúdených z trestného činu úžery neútočia na rodiny, ktoré ich na polícií udali, iba z dôvodu, aby svojim blízkym neprihovorili. Po ich návrate z väzenia môže nastať vyrovnávanie si účtov. Riešenie problému úžery prináša na jednej strane oslobodenie mnohých rodín od nekonečného a neúmerného zadĺženia, no na strane druhej aj niektoré riziká.

Neexistujú krátkodobé riešenia a každý zodpovedný, kto sa angažuje do tejto témy, to vie. Navrhlo sa zavádzať dočasné vyrovnávacie opatrenia, teda robiť také kroky, ktoré by dokázali šance Rómov k ostatným obyvateľom vyrovnávať. Dosiahnuť výsledky v takej závažnej téme ako je nezamestnanosť, nízka vzdelanostná úroveň, katastrofálny stav bývania, sa dá len dlhodobými systematickými programami. Pripravila sa koncepcia terénnej sociálnej práce, rozšíril sa program asistentov učiteľa, v niektorých obciach došlo k výstavbe obecných nájomných bytov nižšieho štandardu atď. Sú to programy, ktoré je nutné realizovať prostredníctvom štátneho rozpočtu každý rok. Je veľa pozitívnych príkladov, modely existujú a mnohé obce ich realizujú.

5 DISKUSIA

Najzávažnejším problémom trestného činu úžery je podľa nášho názoru a na základe zozbieraných informácií z rôznych zdrojov akými sú rozhovory s OČVTK vyčlenenými na riešenie rómskej problematiky ako aj samotnými poškodenými ale aj na základe rôznych článkov a medializovaných káuz, je oslabovanie sociálne slabších vrstiev, zhoršovanie ich spôsobu a úrovne života a ďalším následkom takéhoto konania je často páchanie ďalšej trestnej činnosti zo strany poškodených osôb, ktoré sú k takémuto konaniu prinútení práve tou zhoršenou sociálnou situáciou. Možným spôsobom je nový systém vyplácania rôznych foriem sociálnych dávok pre soc. vrstvy, ktorý sa v súčasnosti pripravuje a v súvislosti s ktorým prebieha pilotný program, na základe ktorého budú soc. slabé vrstvy dostávať dávky hmotnej núdzy nie v hotovostnej forme, ale formou e-pay kariet. Štát chystá zásadnú zmenu vo vyplácaní dávok v hmotnej núdzy. V piatich obciach spustí začiatkom leta najskôr pilotný projekt E-pay kariet, na ktorých budú naviazané všetky dávky sociálnej pomoci. Ich poberatelia tak nedostanú do rúk hotovosť, ale prostriedky budú mať na karte s určeným limitom. Pilotný projekt sa na začiatku dotkne asi 550 poberateľov dávok v hmotnej núdzy, a to v Spišskom Hrhove, Sveržove, Hlinnom, Čičave a Pečovskej Novej Vsi. Následne každých 6 mesiacov počas 2 rokov sa rozšíri vždy o 5 obcí. Až potom sa štát rozhodne, ako pôjde pri zavádzaní E-pay kariet ďalej.

Z E-pay karty nebude možné vybrať hotovosť však bude fungovať na všetkých platobných termináloch, v doprave a v lekárňach a uvažuje sa aj o zriadení tzv. sociálnych potravín, ktoré by boli pojazdné, a poberatelia dávok v hmotnej núdzy by v nich nakupovali lacnejšie. Celý systém bude pod dohľadom sociálnych pracovníkov, ktorí budú obhospodarovať systém a zisťovať, či sú osoby používajúce e-pay karty schopné hospodáriť s peniazmi, ktoré im dáva štát. taktiež budú starostlivo sledovať či pri nákupe tovarov sa nenakupuje alkohol a cigarety a v prípade, že áno, nákup týchto komodít mu bude zablokovaný. Starostov a terénnych pracovníkov viac ťaží oficiálna úžera - tak nazývajú rôzne spoločnosti ponúkajúce rýchle peniaze. Tomuto e-pay karty už nezabránia a samotné obce ešte nevedia, ako budú tento problém riešiť. Najradšej by boli, keby štát rýchle pôžičky zakázal. Často sa o nich dozvedia, až keď je neskoro, keď do obce príde exekútor zablokovať niekomu príjem. „Ľudí dostávajú do veľkej biedy. Uvedomujú si, akú hlúposť urobili, ale skúste medzi nich prísť a povedať, že ste rýchla pôžička, že im viete dať hneď peniaze v hotovosti. Určite budú chcieť. E-pay kartou by sa malo dať platiť v obchodoch aj v autobusoch. Ak budú ľudia potrebovať hotovosť, vyberú si peniaze z

bankomatu alebo požiadajú o výmenu obec. Tá bude môcť strážiť aj platbu nájomného či energií. Neplatičovi sa dlžná suma strhne z virtuálneho účtu. „Mnohí to vidia možno ako trest, ja to vidím opačne, ako pomoc, že sa naučia peniaze si trochu rozložiť. Aby neboli v pokušení, že dnes mám peniaze, tak idem na pivo a príde kamarát, tak si dáme ešte aj víno. Kým sociálne odkázaní nebudú mať motiváciu, že pracovať sa oplatí, a kým ich nenaučíme vzdelávať sa a pracovať, naďalej nám bude rásť negramotná a lenivá komunita načahujúca ruky k solidárnemu štátu. K uvedenej problematike by sme chceli uviesť, že je to výborný prostriedok, ktorý rieši soc. vrstvy a ich hospodárenie s finančnými prostriedkami a z časti obmedzí aj možnosť páchania TČ úžery avšak je nutné dodať, že na základe skúseností a vykonaných analýz zo strany OČVTK je pravdepodobné, že páchatelia tejto trest. činnosti si nájdu novú formu zabezpečovania si vlastných ziskov na úkor spomínaných skupín a to napríklad tým, že tieto nákupy budú vykonávať buď spoločne s objektmi svojho záujmu alebo tieto objekty budú vykonávať nákupy na ich pokyn a tovar takto získaný im bude odovzdávaný a následne speňažený. Toto je len jeden spôsob akým sa dá obísť toto opatrenie vlády a takýchto spôsobov je možné zo strany vynaliezavých užívateľov nájsť omnoho viac. Takýchto opatrení už bolo či už v minulosti alebo v súčasnosti prijatých mnoho / spomenieme len rôznych prístupov k sociálne slabým vrstvám obcí – VPP, potraviny pre soc. slabé vrstvy atď./ i napriek týmto opatreniam si užívateľi vždy našli cestu ako sa na ich úkor obohatiť. Riešenie teda nevidíme v rôznych opatreniach na pomoc týmto vrstvám, ale skôr vo väčšom dôraze a zmenenom prístupe k samotnému odhaľovaniu a dokumentovaniu tejto trestnej činnosti, ochrane poškodených touto trestnou činnosťou a v nemalej miere postihom za takúto trestnú činnosť. Preto je veľmi dôležité aby táto trestná činnosť nebola chápaná ako mierna forma protiprávneho konania, ale aby sa stala prioritou, bol na ňu kladený väčší dôraz, nakoľko táto trestná činnosť je len začiatkom reťaze páchania ďalšej trestnej činnosti závažnejšieho charakteru, nehovoriac o prehlbujúcom sa morálnom a hmotnom úpadku sociálne slabších vrstiev.

Našou prácou sme sa snažili poukázať na trestný čin úžery ako protispoločenský jav, ktorý v sebe nesie znaky vysokého stupňa nebezpečenstva pre spoločnosť a pritom je zo strany samotnej spoločnosti riešený len okrajovo a miernym spôsobom. Z našej práce vyplýva, že samotná spoločnosť sa snaží len alibisticky riešiť tento problém a pritom by bolo potrebné zefektívniť proces odhaľovania a dokumentovania tohto javu a zvýšiť dôraz na riešenie tohto problému.

ZÁVER

Témou našej bakalárskej práce bolo analyzovať postup orgánov činných v trestnom konaní pri objasňovaní trestného činu Úžery. Analyzovať trestný čin úžery a jeho dopad na spoločnosť. V práci sme si stanovili nasledovné úlohy:

- *Zozbieranie písomných materiálov k danej problematike* - v práci sme použili písomné materiály získané z rôznych zdrojov
- *Štúdium a analýza publikačných materiálov zo sledovanej problematiky* – boli preštudované a analyzované rôzne materiály týkajúce sa úžery ako protispoločenského javu ako na Slovensku tak aj v zahraničí
- *Získanie odborných názorov orgánov činných v trestnom konaní* - (policajt, vyšetrovateľ, prokurátor) počas našej práce sme získavali informácie od rôznych orgánov podieľajúcich sa na odhaľovaní a dokumentovaní trestnej činnosti, ako aj ďalších osôb prichádzajúcich do kontaktu s danou problematikou
- *Vyhodnotenie získaných informácií, odborných názorov a vyvodenie záverov* - na základe získaných informácií a odborných názorov boli vyvodené závery.

Cieľom tejto bakalárskej práce bolo vykonať analýzu k danej problematike, poukázať na nedostatočný prístup orgánov činných v trestnom konaní ako aj samotnej spoločnosti k riešeniu tejto problematiky. Dopad následkov tohto protispoločenského javu na sociálne slabé vrstvy, ako aj na samotnú spoločnosť. Bakalárska práca bola venovaná problematike, ktorá v živote mnohých ľudí zohráva veľmi dôležitú úlohu. Môžeme len povedať, že nie každého z nás ovplyvní do rovnakej miery. Závisí to od mnohých faktorov, no najmä od sociálneho prostredia, teda ľudí, ktorí nás obklopujú a istým spôsobom aj ovplyvňujú, ďalej výchovou ale aj našou osobnostnou zrelosťou. V prvej kapitole sme sa zmerali na vymedzenie základných pojmov a priblíženie problematiky. Snažili sme sa rozpracovať túto tému v rovine praktickej, aby si aj laický čitateľ vedel predstaviť ako začína, prebieha a taktiež aj objasňuje úžera s prípadnými následkami.

Úžera plodí nenávisť, ničí ľudskú dôstojnosť, nepozná zľutovanie, zabíja... Nie je to SARS ani AIDS, ani iná novodobá infekčná choroba – je to niečo, na čo momentálne tiež nemáme liek, aj keby stačilo tak málo...! Väčší záujem polície o vyriešenie jednotlivých trestných podaní, odvaha jednotlivých Rómov, spolupráca obecných i mestských úradov –

a jej zánik by bol vyslobodením pre mnohých. „Rómska epidémia“ zobrala už dosť. „ÚŽERA“ hanlivé a odstrašujúce slovo. Ten, kto pomenuje vinníka, stáva sa bez milosti terčom. Úžerníci s veľkými autami, s kamennou tvárou, prenasledujú vo dne v noci odvážlivca, ktorý ukázal na zločin. Inak ako zločin sa to ale nazvať nedá. Zamotaný kolotoč – chudoba rastie s dlhom a s nimi beznádej, nenávisť. Vystrašené matky, bezbranní otcovia. Vo dverách stojí ON – ÚŽERNÍK. „Chlebdarca“ – vykorisťovateľ, neľútostný človek bez hanby, charakteru, ľudskosti. Kedy sa skončí jeho moc? A na koho strane je v praxi zákon? Otázky bez odpovedí. Kto presekne nekonečnú reťaz úžery?

Dnes sú známe postupy, ako takéto prostredie meniť - aby ľudia z marginalizovaného prostredia neboli posielaní kradnúť. Takže ak represia, tak týmto smerom, aby ľudia v niektorej komunite neboli ovládaní malou skupinou kriminálnych živlov. Tých treba riešiť, títo ľudia majú byť intenzívnejšie rozpracovávaní SIS-kou, ale výsledky sú zatiaľ sporné a to je problém, pretože ak do takéhoto prostredia prichádza štátna správa a samospráva s rozvojovými programami, budú sa strácať v čiernej diere.

Čo by sa stalo, keby sa konečne rozhybala vláda a keby vyčlenila podstatnú časť z 200 miliónov eurofondových € na skutočné riešenie kriminality súvisiacej s marginalizovanými komunitami. Veď peniaze majú byť na komplexné riešenie "rómskych" osád - a teda vrátane riešenia úžery a kriminality, ktorá je sprievodným znakom života v takýchto podmienkach. Mnohí Rómovia ktorí trpia úžerou by si vydýchli, rovnako aj "nerómske" potenciálne obeť drobných krádeží hlavne ľudí z osád, a konečne by aj eurofondy boli zmysluplne využité. Peniaze nie z rozpočtu vlády na 300 policajtov, ale z eurofondových peňazí na možno 3 000 ľudí, ktorí by tvorili občiansko-policajné, či aké hliadky. A tomuto by tleskala aj nahnevaná majorita a toto by nebolo len naoko.

Táto práca by mala byť návodom pre riešenie danej problematiky a témou na zamyslenie sa kompetentných orgánov nad aktuálnou situáciou a možnosťami skutočného riešenia tejto problematiky.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon s komentárom*. 2006, ISBN 80-88931-47-9.
2. FURMANÍK, P. Nevýhodné pôžičky. In: *Hospodárske Noviny*, 2009, GP Financie.
3. IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné 2 (osobitná časť)*. 2006, ISBN 80-8078-084-6.
4. JUROVÁ, A. *Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945*. Bratislava: Goldpress, 1993, 138s. ISBN-80-85584-07-7
5. JUROVÁ, A. *Riešenie rómskej problematiky na Slovensku po druhej svetovej vojne*. In: Mann, A.B. (Ed.), 2002, Bratislava, ISBN 80-900486-2-3
6. KOLEKTÍV AUTOROV. *Čečipenpal o Roma (Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku)*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002.s. 914 -ISBN:80-88935-41-5
7. LACKOVÁ, E. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. Praha: Triáda 1997. 288 s. – ISBN 80-901861-8-1
8. LISÁ, H. *Rómové ve městě*. Praha. Praha: Socioklub, 2002
9. MANN, A. (vyd.), *Neznámi Rómovia*: Bratislava: Ister Science Press, 1992 - 207 s. ISBN 80-900486-2-5
10. KRESÁK a kol., *Právo na každý deň*. Bratislava: 1999, ISBN: 80-89140-09-2.
11. ORSZÁGH-HVIEZDOSLAV, P. *Dielo I*. Bratislava: Slovenský Tatran, 1996, ISBN – 80-71498-56-4, 712 s.
12. *Zbierka zákonov č. 140/1961*. 1961
13. *Zbierka zákonov č. 300/2005*. 2005.

Cudzojazyčná literatúra :

14. DRASKOVICS, T. *Torvényjavaslat*. Budapest T/6854 számú, 2008.
15. KERRIDGE, E. *Úžera, úroky a reformácie*. Ashgate: 2002.
16. NORMAN, J. *Boha a úžerníkov úžera a právo v ranne novovekej Anglicku*. Oxford Blackwell: 1989.
17. TRESTNÝ ZÁKON, č. 4/1978 (BüntetőTörvénykönyv). Budapest: vydal parlament, 1978.
18. VESTNÍK č. 5/1961 (BüntetőTörvénykönyv). Budapest: Ministerstvo spravodlivosti, 1961
19. TRESTNÍ ZÁKONÍK č. 40/2009. vydal parlament ČR, 2009

Použité internetové zdroje :

20. *Dlh je pascou, z ktorej niet úniku.*[online]. 2009, [cit. 2011-2-14]. Dostupné na internete:http://www.civil.gov.sk/archiv/casopis/2004/22/2212_zc.htm
21. FURMANÍK, P. *Nevýhodné pôžičky* .[online]. 2009, [cit. 2011-2-14]. Dostupné na internete: <http://www.investujeme.sk/clanky/nevyhodne-pozicky-uzera-ty-najhnusnejsia-z-husenic/>,
22. *Analýza trestnej činnosti úžery na Slovensku a návrh na jej riešenie.* [online]. 2004, [cit. 2011-2-14]. Dostupné na internete: <http://www.rvp.sk/doc.php?n=131>
23. ÚVSR. *Analýza trestnej činnosti úžery na Slovensku a návrh na jej riešenie.* [online]. 2004, [cit. 2011-2-14]. <http://www.rvp.sk/doc/ludske-prava/>
24. *Felemás kormányzati javaslat cigánysegilyke- és uzsoraügyben.* [online]. 2008, [cit. 2011-1-22]. Dostupné na internete: http://szentkoronaradio.com/belfold/2008_11_15_felemas-qrmanyzati-javaslat-ciganysegilyke-es-uzsoraugyben
25. DRASKOVICS, T. *Elég volt: végremegszülethetazusoratorvény.*[online]. 2008, [cit. 2011-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.stop.hu/articles/article.php?id=8>
26. TÓTH, M. *Ismétbűncselekményleszazusorakölcsön* .[online]. 2008, [cit. 2011-1-22]. Dostupné na internete: <http://www.stop.hu/articles/article.php?id=405706>
27. JONES, N. *Usury.* [online]. 2010, [cit. 2011-2-17]. Dostupné na internete: <http://eh.net/encyclopedia/article/jones.usury>
28. RAGÁČOVÁ, K. *Harabin vytiahol do boja proti úžere.* [online]. 2007, [cit. 2011-2-28]. Dostupné na internete: <http://aktualne.centrum.sk/ekonomika/slovensko-a-ekonomika/clanek.phtml?id=245078>
29. ŠAMUDOVSÁ, D. *Vyplácania sociálnych dávok prostredníctvom E-pay karty* [online]. 2011, [cit. 2011-3-25]. Dostupné na internete: <http://slovakradio.sk/radio-slovensko/spravy/Vyplacania-socialnych-davok-prostrednictvom-E-pay-karty?l=2&i=686&p=3>
30. *USURY – the rotten heart of capitalism.*[online]. 2000, [cit. 2011-2-25]. dostupné na internete: <http://www.catholicworker.org.nz/cg/CG17-Editorial-Usury.htm>
31. <http://stellahanzelova.blog.sme.sk/c/202092/Moj-mensinovy-nazor-300-policajtov-kriminalitu-Romov-nevyriesi.html#ixzz1dDpziMD9> [cit. 2011-10-25].